

Ølstykke Kirke

**Læs om middelalderkirkens historie,
og hvorfor tårnet vender som det gør**

Ølstykke Kirke

Kirken ligger i Gl. Ølstykkens nordøstlige udkant og havde indtil 1970'ernes byggeboom vid udsigt over åbne marker, der grænsede helt op til kirkegårdsdiget mod nord og vest. I dag kan man gå ned til indhegningen omkring den fredede bronzealderhøj, **Maglehøj**, - i folkemunde også kaldet Pastor Møhls høj - og se på en lille fåreflok som græsser højen fri, og forestille sig hvordan her så ud i fordums tid. Ifølge sagnet var det dengang farligt at gå forbi kirken ved nattetide, hvor glumsoen angreb mennesker¹.

Middelalder i Ølstykke

Ølstykke fik sit navn i middelalderen. Navnet Ølstykke menes at komme fra Ølvir Tykke. Ølvir formodes at være et gudenavn eller et navn på en høvding, mens Tykke betyder tæt bevoksning.

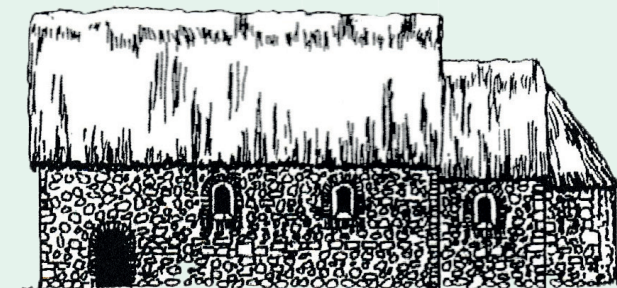
I beretninger fra middelalderen nævnes slaget mellem kong Nils og Erik Harefod ved Værebro. Slaget fandt sted, der hvor vejen mellem de to købstæder Roskilde og Slangerup krydsede Værebro Å. Da Svend Estridsen døde i 1076, blev der kamp om magten mellem hans søn, kong Niels, og Erik Harefod, der var søn af Niels' bror, Erik Ejegod. Niels vandt slaget. Ved Værebro er der fundet en stridsøkse, som kan stamme fra den tid. Nedre Værebro Mølle nævnes så tidligt som 1175, da biskop Absalon gav møllen til Ebelholt kloster². Det er omkring den tid, den første stenkirke bliver opført i Ølstykke, og dele af fundamentene og murene står endnu.

1 Kongelige Bibliotek - Folkemindesamlingens kartotek

2 Svend Esbech: Ølstykke til alle tider, 1994

Kirken

Kirken består af et skib fra 1100-årenes sidste halvdel. Det oprindelige kor har givet plads til et senmiddelalderligt langhuskor, og mod syd ligger et ligeledes senmiddelalderligt våbenhus. Sakristiet mod nord er fra reformationstiden. Det nygotiske tårn er opført i 1867 som afløser for et relativt tidligt middelalderligt tårn³. Tårnet har en ejendommelig 90 graders drejning/afvigelse til syd, som er bibeholdt fra det oprindelige tårn. Uret med blot timeviser ses på tårnet. Det har haft en omskiftelig tilværelse, siden det blev anskaffet i 1661. Men er nu elektrisk drevet og styrer klokkernes slag.

Af den oprindelige forholdsvis lille kirke er kun langhusmurene i behold. De er opført af rå og kløvede kampesten. Nordmurens østhjørne er sat af kampestenskvadre med et par anseelige frådstenskvadre øverst. I skibet indsattes formodentlig i 1300-årene tre fag smukt udførte, højt kuplede krydshvælvninger, som hviler på udhugninger i væggene og på spidse gjordbuer med vægpiller. Oprindeligt anbragtes kalkmalerier i felterne. Ved kirkens hvidtning i 1970 fremkom der fragmenter af disse, som blev fæstet og overhvidtet efter anvisning af Nationalmuseets konservator. Efter den seneste restaurering og genkalkning i 2015, blev de besigtiget og overkalket igen.

Kirkens Inventar

Af kirkens oprindelige inventar er kun en mindre del bevaret. Fra middelalderen stammer det murede alterbord, den romanske granitfont og to gotiske gravsten.

Døbefonten er af rødlig grovkornet granit og har oprindeligt stået lige indenfor døren. Man måtte dengang kun komme ind i kirken, når man var døbt. I 1782 blev den flyttet op til sin nuværende plads i koret.

Gravminder

De to gotiske gravsten i lys, grå kalksten (ses herunder) kan man finde henholdsvis i koret, delvis dækket af alterskranken, og i skibets midtergang.

Sidstnævnte er brækket tværs over, og forsynet med 4 græske kors, som kan ses, hvis man kigger nærmere efter.

Der findes flere nyere gravminder inde i kirken med inskriptioner fra 16- og 1700-årene. De fleste i relation til kirkens præster, men en enkelt verdslig sten fra 1776 kan fremhæves. Den er gjort over Anna Kirstine Jens datter Boserop. Hun var mor til to børn i første ægteskab og til fem børn i andet ægteskab med møller Carl Friederich, selvejer for Øvre Værebros mølle, som ifølge indskriften betalte for stenen.

Møllerens gravminde

Den har en senere tilføjelse for Carl Friederich selv. Indskriften fortæller, at han fik syv børn i sit andet ægteskab, med den sørgelig efterlevende matrone Johanne Boserup. Dette (indskriften) er bekostet af enken. Stenen findes i skibets midtergang.

Alter

Alterbordet er lavet af munkesten og er på tre af siderne dækket af træpaneler. I bagsiden er der en fladrundbuet, falset niche.

Altartavlen er forsynet med årstallet 1654 og tilskrives slotssnedkeren på Frederiksborg slot, Claus Gabriel. Den rigt udskårne baroktavle har bevaret en arkitektonisk opbygning bestående af postament, storstykke og topstykke: Forneden i postamentets fyldning er der indsat et maleri over den sidste nadver og under det, ses det reliefskårne årstal. Storstykkets arkadefelt rummer en udskåret fremstilling af den korsfæstede Jesus, flankeret af Maria og Johannes og med en knælende Maria Magdalene ved korstræets fod.

”Den sidste nadver”

Altartavlen er tilskrevet slotssnedkeren på Frederiksborg Slot, Claus Gabriel

Rundt om arkadefeltet, i en rigdom af detaljer ses de fire evangelister samt Johannes Døberen og Moses. Øverst er topfeltet med et opstandelsesrelief og over gesimsen, en fritskåren himmelfartsfremstilling, med Kristus stående i en skykrans. 14 personer knæler under kransen, deriblandt Maria og apostlene og et skriftsbånd bærer teksten: 'Actorum I' (apostlenes gerninger).

Tavlen bærer 8 skilte. Øverst sammenskrevne F3 og SA for Frederik III og Sophie Amalie. Derunder C6 og SM for Christian VI, og Sophie Magdalene. På postamentgesimsen ses F5 og L for den daværende kong Frederik V og dronning Louise samt midt på, våbner for hhv. Otto Pogwisch, lensmand på Frederiksborg 1648-65 og Anne Cathrine Parsberg.

Alter

En indskrift bag på altertavlen viser at den først blev malet 1680: ”Les pengtvre Andre Jehanz Pengtvleret A^o: 1680 jvly 28.” Og en række af andre signaturer på bagsiden henviser til en lang historie af forskønnelser, tilføjelser og restaureringer. Ved den seneste restaurering i 2015 valgte konservatorerne fra Nordisk Konservering, at de ikke ville tilføre mere graffiti til bagsiden og har i stedet for forsynet altertavlen med en lille hilsen i en lukket æske monteret sammen med de historiske hilsner.

Alterkalken

En fornem alterkalk indgraveret med årstallet 1594 på fodtungerne, (kølbueformede tunger med fodplade) er nok en af de historisk mere værdifulde genstande i kirken. Den bærer lensmand på Frederiksborg slot, Jacob Trolles, våben og er rigt indgraveret med inskriptioner⁴, samt fine illustrationer af Jesus, Maria og Johannes. Den har indlagte røde og turkisfarvede sten på knoppens spidse tunger, og bægeret hviler i en smuk skål med renæssance-dekoration. Kalken opbevares sikret, men indgår ved særlige højtider i de kirkelige handlinger.

4 'Niels Klambeck kierckeverier dicatus est hic Ølstøchiiensis viro nobilissimo' og 'Calx templo svb præside Iacobo Trolle Olle Ivrgensen Kierckeverier!'

Prædikestolen

Prædikestolen er fra omkring 1600. Den har fire såkaldte hermer – pilastre, der øverst er udformet som henholdsvis mandlige og kvindelige buster eller halvfigurer. Det var tidstypisk med hermer, som allegoriske personifikationer af forskellige dyder.

Mellem hermerne ses fire storfelter med hver en evangelist-figur placeret i arkader.

I 1746 afvaskede Hans Nielsen, Ganløse stolen.

Han stafferede den med

fine farver og forgyldning, og i frisen sattes et bibelsk sprog: ”Salige ere de som høre Guds ord.” Luc: XI, XXVIII.

Lydhimlen er sekssidet, fra 1744 og forsynet med en hvid svævende hængedue.

Ved prædikestolen ses et gammelt timeglas, ligeledes fra 1744. Her kunne både præst og menighed følge med i prædiketiden. Timeglassets idé er ældgammelt, og alle kunne følge timeglassets udsagn.

Orglet

Kirken fik sit første orgel allerede i 1842, kort tid efter at den navnkundige Pastor K.E. Möhl var blevet sognepræst i 1836. Dette fine første orgel, bygget af hof-orgelbygger Fr.H. Rasmus, blev i 1878 erstattet af et orgel bygget af A.H. Busch & Sønner, som et af dette firmas første arbejder. Orglet var skænket af Ølstykke sangforening, som havde indsamlet 1370 kr., Pastor Möhl havde selv indsamlet 50 kr. og Ølstykke sognekasse bidrog med 55 kr.⁵. Dette nu næsten 140 år gamle orgel fungerer fortsat fint og står i kapellet. Kirkens nuværende orgel er et Markussen orgel fra 1984. Orglet har 17 stemmer (13 + 2 todelte). Orglet er det tredje orgel i kirkens tid.

Kapel

Kapellet er opført sydvest for kirken i 1886 i samme stil som kirken. Kapellet kan anvendes til begravelseshøjtideligheder, hvor man enten ikke ønsker kirkens medvirken, eller ønsker en mindre og mere intim begravelse eller bisættelse under medvirken af en af kirkens 4 præster, eventuelt ledsaget af musik fra det fine, historiske orgel fra Pastor Möhls tid. Kapellet hører under Egedal Kommune.

5 Folkebladet for Ølstykke og omegn 4. februar 1971